

اصلی عبارت است از در نظر گرفتن بُعد انسانی شکاف دیجیتال. از این دیدگاه، آموزش و پرورش همچنان یک هدف اولویت‌دار محسوب می‌شود، زیرا بدون آموزش همگان، اطلاعاتی برای همگان وجود نخواهد داشت. فن‌آوری‌های اطلاع‌رسانی و ارتباطات (ICTs) بر اقدامات یونسکو بی‌تأثیر نیست. نحوه این تأثیر در راهبرد میان‌بُرد مربوط به این درونمایه، که با تشریح مساعی - از جمله در جنبه‌های اجتماعی آن - این فن‌آوری‌ها در زمینه توسعه آموزش و پرورش، علوم، فرهنگ و ایجاد یک جامعه دانش‌سروکار دارد، منعکس می‌شود.

کنفرانس جهانی دربارهٔ جامعه اطلاعاتی که قرار است در سال ۲۰۰۳ با حمایت اتحادیه بین‌المللی ارتباطات راه دور برگزار شود، امکان آن را فراهم خواهد آورد که همه مسائل و موضوعات مربوطه مورد بررسی و تأمل قرار گیرد، ترازنامه‌ای از دستاوردها ترسیم شود و راهبردهایی برای اقدام آینده تبیین کند. در این خصوص، افق راهبرد میان‌مدت، نسبتاً دور به نظر می‌رسد زیرا انسان پویایی انقلاب اطلاعات و آهنگ سریع نوآوری اطلاع‌رسانی را بررسی می‌کند: هشت سال پیش فقط ۵۰ سایت در شبکه وجود داشت. اما اکنون تعداد سایت‌ها به چند میلیون می‌رسد. افزون بر این، برآورد می‌شود که شمار کاربران اینترنت، که در پایان سال ۲۰۰۰ حدود ۴۰۷ میلیون بود، تا سال ۲۰۰۵ از یک میلیارد فراتر خواهد رفت. پیشبرد جریان آزاد اطلاعات، دانش و داده‌ها، تشویق ایجاد مضمون‌های مختلف و تسهیل دستیابی برابر به اطلاعات و ابزار تسهیم دانش و همزمان توجه به ظرفیت‌سازی نهادین، از وظایف یونسکو است. دسترسی به اطلاعات و مدیریت دانش و «مضمون‌ها» در سال‌های آینده از کانون‌های عمده عملکردها خواهد بود.

نگاهی به برنامه راهبردی میان مدت (۲۰۰۷-۲۰۰۲)

یونسکو و مسأله ارتباطات و اطلاع‌رسانی

مریم بهادر

اشاره:

سازمان آموزشی، علمی و فرهنگی ملل متحد، یونسکو (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization - UNESCO) به منظور ایجاد صلح پایدار از طریق همبستگی فکری و معنوی انسان‌ها در سال ۱۹۴۹ به وجود آمد. حیطة فعالیت این سازمان عبارتست از: آموزش و پرورش، علوم طبیعی، علوم اجتماعی و انسانی، فرهنگ و ارتباطات.

کنفرانس عمومی یونسکو، نهاد تصمیم‌گیری این سازمان جهانی است که هر دو سال یک‌بار تشکیل جلسه می‌دهد. در جلسه‌های این کنفرانس خط‌مشی‌ها، خطوط اصلی کار، بودجه و برنامه عملی یونسکو تعیین، تدوین و تصویب می‌گردد. هدف برنامه‌های یونسکو که براساس سهیم کردن همه انسان‌ها در دانش پی‌ریزی شده، پیشبرد فرهنگ، صلح‌خواهی، توسعه انسانی و توسعه پایدار می‌باشد.

اما در خصوص فرهنگ و ارتباطات اهداف اصلی برنامه‌های یونسکو عبارتند از: پیشبرد جریان آزاد اطلاعات، آزادی مطبوعات و توسعه رسانه‌های مستقل و کثرت‌گرا و در

عین حال تقویت امکانات و ظرفیت‌های ارتباطی کشورهای در حال توسعه. آنچه در پی می‌آید اهداف کلی این سازمان در حوزه ارتباطات و راه‌ها و خط‌مشی‌های آن در جهت توسعه انسانی و فرهنگ می‌باشد.

پیرامون ارتباطات و اطلاع‌رسانی، اقدام یونسکو با اهداف مندرج در قطعنامه شورای اجتماعی و اقتصادی سازمان ملل (ژوئیه ۲۰۰۰) درباره نقش فن‌آوری اطلاع‌رسانی در زمینه اقتصاد جهانی دانش پایه، و اعلامیه هزاره سازمان ملل (سپتامبر ۲۰۰۰) همسو خواهد بود. این اسناد خواستار ایجاد یک مشارکت راهبردی بین‌المللی برای پرکردن «شکاف دیجیتال» و تشکیل یک «جامعه دانش» باز و غیرانحصاری است.

از نظر یونسکو، هدف اصلی در این زمینه، تشکیل یک جامعه دانش مبتنی بر تقسیم دانش و مشارکت تمام ابعاد قومی و اجتماعی - فرهنگی توسعه پایدار است. و رای جنبه‌های تکنولوژیک، چالش

انتظار می‌رود چارچوب یا قالبی از منابع فراهم آورد و در تبیین خطوط اصلی این راهکارها، یاری‌رسان باشد.

یونسکو گستره وسیعی از شرکا را به همکاری خواهد طلبید: نهادهای سازمان ملل [به‌ویژه برنامه توسعه سازمان ملل (UNDP)، اتحادیه بین‌المللی ارتباطات راه دور (ITU)، سازمان اموال معنوی (WIPO) و بانک جهانی]، دیگر سازمان‌های بین‌المللی، منطقه‌ای و بین‌الدولی (از قبیل اتحادیه اروپا)، سازمان‌های غیردولتی و جوامع حرفه‌ای و تخصصی فعال در زمینه‌های مهارتی یونسکو و - البته - بخش خصوصی. یونسکو خواهد کوشید تا روابط خود را با سازمان‌های جامعه مدنی تقویت کند.

یونسکو بر آن خواهد شد تا مناظره بین‌المللی و بازتاب مربوط به تأثیر جهانی شدن بر دستیابی به خدمات اطلاع‌رسانی و روندهای ارتباطی را تشویق کند. همچنین، یونسکو در زمینه کشف مکانیسم‌های کنونی و آتی برای تقویت دستیابی جهانی به اطلاعات و ارتباطات و تجلی تنوع فرهنگی در جامعه دانش، از هیچ کمکی دریغ نخواهد کرد. در این زمینه، این سازمان خواهد کوشید تا از طریق توسعه جامعه - پایه رسانه‌های سنتی و مدرن را با هم تلفیق کند.

هدف راهبردی (۱۰)

پیشبرد جریان آزاد اندیشه‌ها و دستیابی جهانی به اطلاعات

جهانی‌شدن و فن‌آوری‌های اطلاع‌رسانی و ارتباطات از دو راه بر جریان آزاد اندیشه‌ها و دستیابی جهانی به اطلاعات تأثیر می‌گذارد. از یک‌سو خطرات و تهدیدهای تازه‌ای از قبیل برانگیختن خشونت، سختگیری و ناشکیبایی، نفرت یا افزایش جرایم اینترنتی وجود دارد که از کاربری رسانه‌های نوین نشأت می‌گیرد. به علاوه،

تمرکز فزاینده و شمار رو به افزایش ادغام‌های عظیم میان شرکت‌های بزرگ رسانه‌ای ممکن است به محدودیت آزادی بیان و اندیشه منجر شود و خط و مرزهایی پیرامون جریان آزاد اندیشه‌ها و دستیابی به اطلاعات ترسیم کند. از سوی دیگر، با چندگانه شدن فرصت‌های برقراری پیوند میان افراد و جوامع و با تسهیل دستیابی به اطلاعات، اندیشه‌ها و دانش، فن‌آوری‌های اطلاع‌رسانی و ارتباطات می‌تواند به این گروه‌ها توانایی بخشد تا بر طردشدگی چیره شوند و از انزوای خود بگریزند. به همین ترتیب، فن‌آوری‌های اطلاع‌رسانی و ارتباطات امکانات مربوط به مشارکت شهروندان در حکومت و روندهای تصمیم‌گیری را گسترش و افزایش می‌بخشد.

نقش یونسکو عبارت خواهد بود از تقویت همکاری معنوی در سطح بین‌الملل و سازمان‌دهی افکار عمومی جهان و همه شرکای آن به منظور پیشبرد و دفاع از آزادی بیان و حق اطلاع‌رسانی - که با حق تحصیل علم - ارتباط نزدیک دارد. بدین منظور، یونسکو تنظیم و تدوین اصول مطرح در سطح جهانی و معیارهای اخلاقی مشترک مربوط به کاربری فن‌آوری‌های اطلاع‌رسانی و ارتباطات را تقویت خواهد کرد. یک راهبرد مؤثر برای پیشبرد قلمرو عمومی، از عوامل کلیدی این اقدام است که مبتنی بر اصل آزادی دستیابی به اطلاعات خواهد بود.

در این زمینه، یونسکو توجه خود را روی اهداف فرعی زیرمتمرکز خواهد ساخت:

«گسترش آزادی بیان، آزادی مطبوعات»، «تکثرگرایی و استقلال رسانه‌ها».

یونسکو از طریق تشویق کار سازمان‌های تخصصی و غیردولتی فعال در این زمینه، همچنان در راستای حفظ و گسترش آزادی اطلاع‌رسانی خواهد کوشید. تلاش‌های مدافعانه اصلی در این

زمینه به‌طور کلی متوجه عامه مردم جهان، سیاست‌سازان، نمایندگان پارلمان، نهادها و سازمان‌های جامعه مدنی برای «ترتیب روزنامه‌نگاران» است. افزایش آگاهی جهانیان، به‌ویژه در کشورهای در حال گذار و در مناطق منازعه و بعد از منازعه موجب تقویت آزادی بیان و آزادی مطبوعات خواهد شد. رسانه‌های مستقل از حمایت گسترده‌ای بهره‌مند خواهند شد زیرا نقش مهمی در جلوگیری از کشمکش و حل مشکلات دارند. به همین ترتیب، تحرک تازه‌ای در ابتکارات مربوط به ایجاد شرایطی در کشورهای عضو به منظور عملکرد رسانه‌ها در محیطی دموکراتیک، هماهنگ با اعلامیه‌ها و طرح‌های اقدام پنج سمنار منطقه‌ای (سازمان یافته بین سال‌های ۱۹۹۱ و ۱۹۹۷ در ویندهوک، الماتا، سانتیاگو، صنعا و صوفیا) در مورد پیشبرد و گسترش رسانه‌های مستقل و کثرت‌گرا، پدید آمد. یونسکو همچنین به ایجاد و تقویت شبکه‌های مراقبت برای حمایت از آزادی بیان و آزادی مطبوعات ادامه خواهد داد تا از این راه امنیت بیشتری برای روزنامه‌نگاران و روشنفکران فراهم آورد.

نتایج مورد انتظار

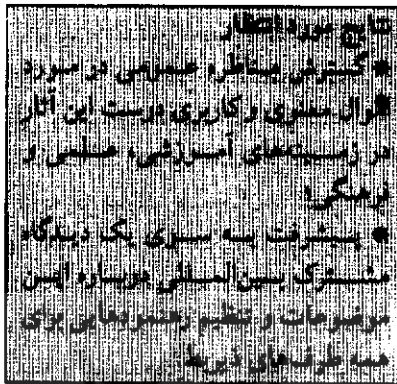
- پیشرفت در کاربست حقوق بشر در آزادی‌های فردی در رسانه‌ها
- فراهم آوردن شرایط مربوط به آزادی بیان، آزادی مطبوعات و استقلال رسانه‌ها در قوانین داخلی حدود ۱۵ کشور جهان
- افزایش تعداد روزنامه‌ها و فرستنده‌های رادیو - تلویزیونی مستقل در بخش عمومی و بخش خصوصی در کشورهای در حال گذار و مناطق منازعه و بعد از منازعه
- گسترش پوشش خبری بین‌المللی به منظور مقابله مؤثرتر با خشونت کم‌انگیز، روزنامه‌نگاران و روشنفکران در آینده می‌تواند

تقویت کاربست حقوق بشر و آزادی‌های فردی در فضای سببرنتیک

یونسکو با تجارب دیرین خود در زمینه دفاع از آزادی بیان و دموکراسی در رسانه‌های سنتی، از طریق اینترنت نیز رعایت اصول مندرج در اعلامیه حقوق بشر را ترویج خواهد کرد: آزادی بیان، رعایت حریم خصوصی، امنیت فردی، حق به دست آوردن اطلاعات و تحصیل علم، حمایت از منافع مادی و اخلاقی ذاتی کارهای معنوی، استفاده صحیح از آثار، رعایت مشروعیت، اصول جهانی قانون و اخلاقیات، مسئولیت اجتماعی تأمین‌کنندگان اطلاعات و کاربری اینترنت به منظور پیشبرد دموکراسی. با توجه به عملکردهای یونسکو به عنوان یک مجمع مباحثه و مکانی برای مبادلات معنوی، این سازمان همچنان به پیامدهای اخلاقی و اجتماعی جامعه اطلاعاتی و اکنش نشان خواهد داد. یونسکو فرایندهای عمده در این زمینه و نیز مواضع و اسناد مقام‌های دولتی و سازمان‌های دولتی و غیردولتی بین‌المللی را بررسی خواهد کرد. این کار ممکن است به تنظیم پیش‌نویس متون معیارسازی یا تهیه ابزارهایی منجر شود که امکان رسیدن به توافق بین‌المللی در مورد آنها وجود دارد.

یونسکو تنها سازمانی است که در مسوقیتی قرار دارد که می‌تواند خلق‌کنندگان، هنرمندان، ناشران و کاربران دانش، از قبیل کتابدارها، آموزگاران و پژوهشگران را دور هم جمع کند. بنابراین می‌تواند با مشاورت و رایزنی سازمان جهانی اموال معنوی (WIPO) در مناظره جاری پیرامون اموال و دارایی‌های معنوی و کاربری درست آثار، استثناهای حقوقی برای حق تألیف (کپی‌رایت) جهت اهداف آموزشی و پژوهشی، گسترش آثار معنوی در قلمرو عمومی، مشارکت جوید. این مناظره، که تمام بازیگران مربوطه در آن

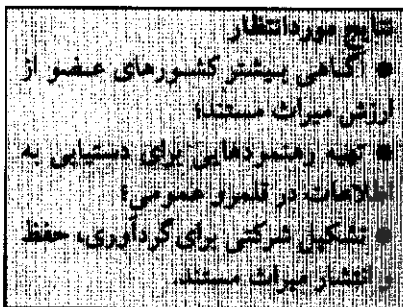
شرکت دارند. ممکن است با صدور رهنمودهای مشترکی درباره این موضوع، به پایان برسد. در عین حال، برنامه‌های گوناگونی در راستای برانگیختن توده مردم و نیز برخی مخاطبان خاص اجرا خواهد شد.

گسترش قلمرو عمومی اطلاعات

در نبود یک ارزش بازار، قلمرو عمومی اطلاعات، مجموعه بی‌ارزش، ارزان اما بدون استفاده‌ای از داده‌ها، اطلاعات، دانش و اسنادی در زمینه‌های مختلف ارائه می‌دهد که حاصل تحقیقات انجام گرفته با بودجه عمومی و یا در دسترس قرار گرفته در قلمرو عمومی است. فسن‌آوری‌های اطلاع‌رسانی و ارتباطات اصولاً شرایط مربوط به بهره‌جویی از این کالای عمومی رایج را - که اکنون می‌تواند در دسترس جامعه بوده، مبادله شده و مورد استفاده مشترک قرار گیرد - تغییر می‌دهد. به عنوان سازمانی که وظیفه‌ای جهانی برعهده دارد و برای همکاری‌های معنوی بین‌المللی تشکیل شده است، یونسکو از طریق تشویق، تنظیم و تدوین سیاست‌ها و قوانینی پیرامون گسترش دستیابی جهانی به این «کالای عمومی» در زمینه‌های ضروری برای جامعه دانش، در راستای توسعه قلمرو عمومی اطلاع‌رسانی تلاش خواهد کرد. به علاوه، یونسکو حفاظت، دیجیتالی کردن، توانایی دستیابی و انتشار

گسترده‌تر آثار تهیه شده در این زمینه، از جمله آثار موجود در برنامه «حافظه جهان» را به‌عهده خواهد گرفت. همچنین این سازمان خواهد کوشید تا از راه ایجاد معیارهای مشترک برای ثبت، نگهداری و مبادله و نیز به وسیله تنظیم و تدوین سیاست‌ها، رهنمودها و متون قانونی، کاربردهای ملی و بین‌المللی مرتبط با قلمرو عمومی را بهبود بخشد.

ایجاد یک سایت دانش یونسکو

یک سایت اینترنتی عمومی کاربردهای بسیار دارد. این سایت ممکن است یک هدف، یک ابزار کار و یا یک نتیجه باشد. از طریق این سایت، یونسکو می‌تواند میزان اهمیت یک قلمرو عمومی پرمحتوا در ایجاد یک جامعه دانش را نشان دهد. هدف این سایت اثبات علمی بودن و مفید بودن یک سایت جهانی است که می‌تواند طیف وسیعی از اطلاعات و اسناد موجود در قلمرو عمومی را ذخیره ساخته و بر تنوع قالب‌ها، خاستگاه‌های ملی، فرهنگی و زبانی و البته، محتوای مواد قابل دسترس، گواهی دهد. هدف اطلاعات و آیتم‌های ارائه شده (سیاست‌ها، آمار و ارقام، روش‌شناسی‌ها و غیره) عمدتاً متوجه کاربران در کشورهای درحال توسعه است. در این ارتباط، آزمایش‌های گوناگون در دموکراسی الکترونیک و حکومت اینترنتی و فرصت‌هایی برای بهبود وضع مدیریت امور عمومی و مشارکت شهروندی از طریق کاربری فن‌آوری‌های

مورد توجه قرار گرفته و خواسته‌های گروه‌های خاصی چون اقلیت‌های قومی و زبانی و جوامع شهری یا روستایی محروم بازتاب داده شود.

یک سرویس رادیو و تلویزیونی عمومی، که معیارهای تنوع و کیفیت محتوی را رعایت می‌کند، با توجه به رسالت خاصی که دارد و دست‌کم تا حدودی از شرکت‌های بازرگانی، مستقل است، می‌تواند به برآوردن خواسته‌ها و نیازهای مردم در زمینه ارتباطات و اطلاع‌رسانی کمک کند. بنابراین، تلاش‌هایی صورت خواهد گرفت تا سرویس‌های رادیو و تلویزیونی عمومی با احترام به استقلال کادر سردبیری تقویت شوند. بهبود کیفیت محصولات و برنامه‌ها و نیز افزایش کانال‌های پخش مورد تأکید قرار خواهد گرفت.

آموزش رسانه‌ای از نظر یونسکو اهمیت بسیاری دارد. در مرحله اول در راستای افزایش آگاهی و سازمان‌دهی سیاست‌سازان و متخصصان رسانه‌ای وابسته به درون‌مایه‌های یاد شده بالا، پیش خواهد رفت. نیاز به تقویت تجلی کثرت‌گرایی فرهنگی و زبانی در محتوای رسانه‌ها، نیز مورد تأکید قرار خواهد گرفت. ضمن حمایت از ابتکارات مربوط به کاهش خشونت در تلویزیون، یونسکو مفهوم «بعد آموزشی و فرهنگی رسانه‌ها» را نیز گسترش خواهد داد. از جمله اقدامات دیگری که در چارچوب راهبردهای منطقه‌ای و میان‌منطقه‌ای و همکاری با سازمان‌های تخصصی انجام خواهد گرفت، می‌توان به تشویق محصولات و محصولات مشترک کشورهای در حال توسعه، گسترش مبادلات برنامه‌ای، تجربه و تخصص، و سهولت دستیابی محصولات درون‌زا به بازارهای جهانی یاد کرد. این اقدامات به کمک پروژه‌های آزمایشی طراحی شده برای حمایت از تربیت و آموزش کارکنان

■ برآورد می‌شود که شمار کاربران اینترنت، که در پایان سال ۲۰۰۰ حدود ۴۰۷ میلیون بود، تا سال ۲۰۰۵ از یک میلیارد فراتر خواهد رفت.

■ دسترسی به اطلاعات و مدیریت دانش و «مضمون‌ها» در سال‌های آینده از کانون‌های عمده عملکردها خواهد بود.

چالش بسیار بزرگی است. تولید و انتشار محصولات آموزشی، بازرگانی و فرهنگی در سطوح محلی، ملی و شبه‌منطقه‌ای، که خواسته‌ها و انتظارات گروه‌های اجتماعی خاص را برآورده می‌سازند، همچنان از شیوه‌های مهم تضمین تنوع فرهنگی معتبر و پیشبرد کثرت‌گرایی واقعی به شمار می‌آید. در مورد کمک به تولید و پخش برنامه‌های ویژه بافت‌های اجتماعی خاص، سرویس‌های رادیو و تلویزیونی عمومی می‌توانند مخاطرات یکنواختی و همشکلی فرهنگی را نیز کاهش دهند. در این خصوص، یونسکو اصول کار را مشخص - و در مورد تنظیم سیاست - همکاری می‌کند، آگاهی مقام‌های دولت و محافل تخصصی را افزایش می‌دهد، مشارکت میان بخش‌های دولتی و خصوصی و جامعه مدنی در راستای تولید و انتشار محصولات فرهنگی را گسترش می‌بخشد، و سرانجام در سطح کشور به اقدامات کارآمد و مؤثری دست خواهد زد تا طرح‌های آزمایشی را به اجرا در آورد.

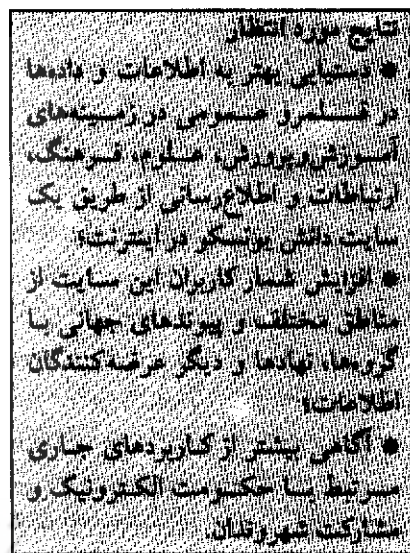
یونسکو توجه خود را روی هدف‌های فرعی زیر متمرکز خواهد ساخت:

تشویق تولید و پخش

برنامه‌های دیداری - شنیداری

هدف از مشارکت با سازمان‌های غیردولتی بین‌المللی تخصصی، عبارت خواهد بود از تدوین سیاست‌ها و راهبردهایی برای تولید و پخش برنامه‌های دیداری - شنیداری که در آن نیازهای مخاطبان خاص - زنان و جوانان -

اطلاع‌رسانی و ارتباطات، به‌ویژه در کشورهای در حال توسعه، با نگاهی به انتشار بهترین کاربردها، گردآوری خواهد شد. با توجه به سنگینی هزینه‌ها پروژه این سایت با همکاری شرکای دیگر اجرا خواهد شد.

هدف راهبردی (۱۱)

پیشبرد تجلی کثرت‌گرایی و تنوع فرهنگی در رسانه‌ها و شبکه‌های اطلاع‌رسانی

در تعقیب این هدف، که با هدف راهبردی (۸) پیوند نزدیک دارد، یونسکو خواهد کوشید تا با حمایت از تولید و انتشار رسانه‌ها و تولیدات اطلاعاتی در سطوح محلی، ملی و منطقه‌ای، کثرت‌گرایی فرهنگی و زبانی و قابلیت زیست قالب‌های مختلف، تجلی فرهنگی را تشویق کند. در مورد رسانه‌ها، که در واقع شامل تمام شیوه‌های ارتباطی و اطلاع‌رسانی می‌شود، پیشبرد کثرت‌گرایی

متخصص و توسعه دستگاه‌ها و تأسیسات تکمیل خواهد شد.

■ یونسکو در زمینه کشف مکانیسم‌های کنونی و آتی برای تقویت دستیابی جهانی به اطلاعات و ارتباطات و تجلی تنوع فرهنگی در جامعه دانش، از هیچ کمکی دریغ نخواهد کرد.

■ جهانی‌شدن و فن‌آوری‌های اطلاع‌رسانی و ارتباطات از دو راه بر جریان آزاد اندیشه‌ها و دستیابی جهانی به اطلاعات تأثیر می‌گذارد.

حفظ و گسترش آن صورت خواهد گرفت. دیجیتال واکشش نشان خواهد داد. دستیابی به دانش و رسانه‌ها و مشارکت واقعی در جامعه دانش به وسیله مجموعه‌ای از موانع متوقف می‌شود: زیرساخت نامناسب، از لحاظ دسترسی به انرژی و سخت‌افزار؛ ارتباطات راه دور و وسایل ارتباط جمعی؛ منابع مالی ناکافی؛ بی‌سوادی شدید؛ نبود یک محیط علمی هدایت‌گر برای کاربری این فن‌آوری‌ها؛ نبود آموزش‌های لازم برای کاربری فن‌آوری‌های اطلاع‌رسانی و ارتباطات؛ نگهداری غیرقابل اعتماد مطالب یا محتوایی که سودمند نبوده و یا حتی کاربری‌شان به علت مسائل زبانی یا فرهنگی امکان‌پذیر نیست.

سرانجام این که تلاش خواهد شد تا یک راهبرد جهانی برای حفاظت از حافظه دیجیتال، همراه با همه شرکای مربوطه، مشخص شود. این کار شامل تحلیل مسأله و تبیین راه‌حل‌ها و رهنمودهای ممکن خواهد بود که در سطح بین‌المللی تنظیم می‌شود، هم برای گردآوری و نگهداری میراث مستند موجود به صورت دیجیتال و هم برای حفظ محصولات دیجیتال که خود با خطر نابودی روبه‌رو هستند.

کمک یونسکو به پرکردن شکاف دیجیتال و رسانه‌ای، تنظیم سیاست‌هایی برای تقویت ظرفیت‌های نهادین و ایجاد شرایطی برای دستیابی برابر همگان به اطلاعات، دانش و فن‌آوری‌های لازم را به مخاطره می‌اندازد. بدین منظور، همه شرکای درگیر در همکاری بین‌المللی، سازمان‌دهی خواهند شد. در این زمینه، یونسکو توجه خود را روی اهداف فرعی زیر متمرکز خواهد ساخت:

نتایج مورد انتظار

- گسترش تنوع فرهنگی و زبانی از طریق عرضه متنوع‌تر در اینترنت و کالاهای دیجیتال دیگر؛
- تنظیم رهنمودهای فراگیر در مورد تنوع فرهنگی در شبکه (Web) و برای کالاهای دیجیتال و کاربرد وسیع آنها؛
- ایجاد آرایه‌هایی برای گردآوری و حفظ میراث مستند موجود و کالاهای دیجیتال به صورت دیجیتال.

هدف راهبردی (۱۲)

دستیابی همگان به فن‌آوری‌های اطلاع‌رسانی و ارتباطات به‌ویژه در قلمرو عمومی

یونسکو با حمایت از ظرفیت‌سازی انسانی و نهادی در کشورهای درحال توسعه، کشورهای کمتر توسعه یافته و کشورهای در حال گذار، به‌ویژه از راه یک رویکرد نامتمرکز نسبت به چالش شکاف

نتایج مورد انتظار

- افزایش شمار محصولات تحت حمایت یونسکو، حجم منابع مالی تخصیص یافته و شمار آثار تهیه شده و دستیابی تولیدکنندگان به کتابخانه‌های توزیع بین‌المللی؛
- افزایش شمار افراد دوره دیده و شمار سازمان‌های رسانه‌ای که به‌ویژه در کشورهای درحال توسعه، خواسته‌های مخاطبان خاصی خود را برآورده می‌سازند؛
- صدور یک قانون ملی در مورد سرویس رادیو و تلویزیونی عمومی.

پیشبرد تنوع و محتوای شبکه‌های اطلاع‌رسانی

فضای سبیرنتیک زمینه بسیار مناسبی برای مبادلات، خلاقیت و تجلی طیف وسیعی از هویت‌ها و ارزش‌های فرهنگی فراهم می‌آورد. یونسکو موظف خواهد بود تا سیاست‌ها و راهبردهای طراحی شده برای تشویق تولید، حفاظت و انتشار مطالب آموزشی، علمی و فرهنگی از طریق شبکه‌های جهانی را اجرا کند. براساس مطالعات و تحقیقات انجام شده در کشورهای عضو و مطابق نتایج به دست آمده از آزمایش‌ها، کاربردها و سیاست‌ها، یونسکو مجموعه رهنمودهایی برای پیشبرد تنوع زبانی و فرهنگی در فضای سبیرنتیک تدوین خواهد کرد.

ابتکاراتی چون برنامه «بابل» با هدف توسعه چند زبان‌گرایی در اینترنت مورد تشویق قرار خواهد گرفت. در قالب برنامه «حافظه جهان»، که هدف آن حفظ و اعلام میراث مستند کمیاب و به خطر افتاده ارزش جهانی است، روش شناسی‌ها و اصول تبیین شده در سال‌های اخیر به کار گرفته خواهد شد و تلاش‌هایی نیز برای

این راهبردها تقویت یا افزایش ظرفیت‌های محلی از لحاظ تجهیزات، منابع انسانی و روش‌شناسی را در اولویت قرار خواهند داد. هدف آفرینش و انتشار تولیدات رسانه‌ای برای جوامع محلی، ملی، شبه‌منطقه‌ای و منطقه‌ای خواهد بود. همچنین تشکیل یا تقویت شبکه‌های آرشیو، کتابخانه و سایر سرویس‌های ثبت و ضبط مدارک (دکومتاسیون) موجود نیز با پشتیبانی نهادین مورد تشویق قرار خواهد گرفت. توانش یا پتانسیل پدید آمده توسط فضای سبیرنتیک برای همکاری منطقه‌ای و دستیابی به اطلاعات محلی در اولویت قرار خواهد گرفت.

در این زمینه، ایجاد یک شبکه جهانی از شرکت‌ها و مؤسسات عمرانی و کاربران مدیریت اطلاعات دیجیتال و ابزار پردازش نیز تشویق و حمایت خواهد شد. در چارچوب همه این راهبردها، آموزش زنان و جوانان اولویت خواهد داشت و مشارکت آنان در فرایندهای ارتباطات، به آسانی صورت خواهد گرفت.

■ **براساس مطالعات و تحقیقات انجام شده در کشورهای عضو و مطابق نتایج به‌دست آمده از آزمایش‌ها، کاربردها و سیاست‌ها، یونسکو مجموعه رهنمودهایی برای پیشبرد تنوع زبانی و فرهنگی در فضای سبیرنتیک تدوین خواهد کرد.**

پیشبرد دسترسی به اطلاعات و ابزار ارتباطات

در چارچوب همکاری میان نهادی و مشارکت گسترده‌تر با نهادهای چند جانبه‌ای چون برنامه توسعه سازمان ملل، اتحادیه بین‌المللی ارتباطات راه دور، بانک جهانی، سازمان‌های بین‌دولتی منطقه‌ای و امثال آنها، یونسکو خواهد کوشید تا ابتکارات مربوط به تقویت کاربری فن‌آوری‌های اطلاع‌رسانی و ارتباطات را در راستای اهداف و مقاصد آموزشی، علمی، فرهنگی و ارتباطی گسترش بخشد. به‌ویژه از طریق «برنامه بین‌المللی برای توسعه ارتباطات» و «برنامه اطلاعات برای همگان»، تلاش بیشتری نیز صورت خواهد گرفت تا همکاری فنی بین‌المللی در راستای ظرفیت‌سازی در زمینه‌های ارتباطات و اطلاع‌رسانی سازمان داده شود.

به محک آزمایش در آید.

نتایج موردانتظار

- افزایش شمار پروژه‌های عمرانی مستمرکز روی ساختار اطلاعاتی، ظرفیت‌های ارتباطی و حجم منابع سازمان‌دهی شده؛
- کاربردهای متنوع‌تر فن‌آوری‌های اطلاع‌رسانی و ارتباطات برای اهداف آموزشی به ویژه جهت آموزش از راه دور و همکاری علمی و فرهنگی؛
- افزایش شمار طرح‌های آزمایشی به منظور ایجاد تعدادی تله‌سنتر متصل به اینترنت (مسور راه‌یویی)؛ افزایش تعداد افرادی که به این تسهیلات دسترسی دارند؛
- افزایش شمار سایت‌های شبکه ایجاد شده و «سی‌دی»های تولید شده در سطح جامعه که مضمون‌های محلی ارائه می‌دهند.

ارتباطات و اطلاع‌رسانی برای بسیاری از کشورهای جهان به شکل مسائل عمده‌ای در آمده است چراکه نه تنها بر توسعه و صلح تأثیر می‌گذارد بلکه در آفرینش جامعه‌ای معقول و برخوردار از پیوندهای محکم همبستگی نیز نقش دارد. ظرفیت کشورهای برای تولید دانش با تحقیقات علمی و تولید فرهنگی، برای انتقال آن از راه آموزش رسمی، غیررسمی، آغازین یا مستمر و برای تقسیم آن به کمک رسانه‌ها و سیستم‌های اطلاع‌رسانی، از کشوری به کشور دیگر تفاوت چشمگیر پیدا می‌کند. شکاف رو به گسترش دیجیتال همراه با شکاف مربوط به توسعه و پیشرفت، اشکال تازه‌ای از محروم‌سازی و در حاشیه‌گذاری پدید آورده است. در

مهم‌تر از آن این که آزمایش جامعه چند منظوره «تله سنترها» بدان جهت انجام گرفت تا همگن‌سازی فن‌آوری‌های اطلاع‌رسانی و ارتباطات در مناطق روستایی و شهری محروم تداوم یافته و از طریق حمایت از برنامه‌های توسعه، گسترش پیدا کند. طرح‌های آزمایشی، آمیزه شیوه‌های سنتی ارتباطات (به‌ویژه رادیو) و فن‌آوری‌های نوین اطلاع‌رسانی (به ویژه اینترنت) را در سطح جامعه به وسیله تله سنترها نشان می‌دهد. این امر امکان آن را فراهم خواهد کرد تا شرایط لازم برای موفقیت آنها در مورد طیفی از کاربردها، از جمله آموزش و پرورش، بهداشت، زندگی روزمره، کاهش فقر، مدیریت مشارکتی و سیاست‌گذاری محلی

نتایج موردانتظار

- تهیه راهبردها و طرح‌های اقدام در سطح منطقه‌ای و شبه منطقه‌ای؛
- ظرفیت و مشارکت بیشتر برای توسعه خودکفا از طرف گروه‌های خاص مورد نظر؛
- مشارکت گسترده‌تر در شبکه‌های جهانی در نتیجه آموزش و حمایت نهادین؛
- تشکیل یک شبکه جهانی از شرکت‌ها و مؤسسات عمرانی و کاربران مدیریت اطلاعات مستند و دیجیتال، ابزار و پردازش؛
- مشارکت بیشتر در شبکه‌های منطقه‌ای و توسعه کیفیت فنی آنها.

بافت تازه جهانی شدن، دستیابی به منابع اطلاعات، آزادی بیان، مشارکت مردم به عنوان بازیگران جامعه مدنی، حفاظت از تنوع فرهنگی، در دسترس بودن سرویس رادیو و تلویزیون عمومی در کنار مالکیت فزاینده خصوصی در صنایع ارتباطات و اطلاع‌رسانی، نبود منابع مالی و مادی کافی برای توسعه رسانه‌ها در بسیاری از کشورهای در حال توسعه و همان اهداف جامعه دانش، جملگی چالش‌هایی هستند که دامنه گسترده‌شان را نمی‌توان نادیده انگاشت.

یکی از وظایف اساسی یونسکو پیشبرد جریان آزاد اندیشه‌ها و دسترسی جهانی به اطلاعات و همکاری در زمینه تقویت ظرفیت‌های ارتباطات و اطلاع‌رسانی است طوری که جوامع و شهروندان را یاری رساند و آنان را قادر سازد تا در این روند دموکراتیک، مشارکتی مؤثر داشته باشند. هماهنگ با اهداف تعیین شده در قطعنامه (ژوئیه ۲۰۰۰) شورای اقتصادی و اجتماعی درباره «نقش فن‌آوری ارتباطات و اطلاع‌رسانی در بافت یک اقتصاد جهانی مبتنی بر دانش» و نیز هماهنگ با اعلامیه هزاره سازمان ملل، یونسکو در زمینه تحقق تعهدات جهانی مشخص شده همکاری‌های لازم را معمول خواهد داشت. یونسکو طیف وسیعی از شرکا، از جمله اتحادیه بین‌المللی مخابرات (ITU) و سازمان جهانی دارایی‌های معنوی (WIPO) را به کار خواهد گرفت و به واسطه رسالت اخلاقی خود، تلاش خواهد کرد تا مباحثات بین‌المللی و بازتاب آن درباره تأثیر جهانی شدن بر دستیابی به روند ارتباطات و سرویس‌های اطلاع‌رسانی را تشویق کند. یونسکو همچنین در زمینه ارزیابی مکانیسم‌های کنونی و آتی برای پیشبرد دستیابی جهانی به ارتباطات و اطلاعات و تقویت تجلی تنوع فرهنگی در جامعه دانش، یاری‌رسان خواهد بود.

بدین ترتیب، افزایش دستیابی برابر به اطلاعات و دانش، به‌ویژه در قلمرو عمومی، به عنوان «اولویت اصلی» برای سال‌های ۲۰۰۲ و ۲۰۰۳ در نظر گرفته شده و به طور کلی از افزایش ۳۱/۶ درصدی بر تخصیص قابل مقایسه در سند ۳۰c/5 سود می‌برد. اولویت‌های دیگر در برنامه‌های فرعی گوناگون نشان داده شده است.

در پاسخ به این چالش‌ها، «برنامه عمده پنجم» نظام کاملاً تازه‌ای برای فعالیت‌های یونسکو در این زمینه‌ها تدارک می‌بیند؛ نظامی که هم متمرکزتر و هم مرتبط‌تر باشد. برنامه اول عمدتاً روی چالش‌های همراه با پیدایش یک جامعه اطلاعاتی و خطر یک شکاف فزاینده دیجیتال متمرکز بود. در برنامه دوم، بر جامعه تأکید شده بود. مطابق اختیارات یونسکو، هدف این برنامه گسترش آزادی بیان و کمک به افزایش ظرفیت‌های ارتباطی است.

برنامه اول به دو برنامه فرعی - که به منظور ایجاد یک برنامه بین‌المللی منسجم طراحی شده‌اند - تقسیم شده است. برنامه فرعی (۱-۱) مرکب است از سه بخش مکمل مرتبط با عملکرد بین‌المللی. بخش نخست عبارت است از «برنامه (جدید) اطلاعات برای همه» که در سال ۲۰۰۱ تنظیم شد و نه تنها برای اقدام یونسکو در چارچوب «برنامه عمده پنجم» بلکه، به موجب ماهیت تقاطعی آن، برای دیگر واکنش‌های یونسکو در برابر فن‌آوری‌های جدید و انتقال به یک جامعه دانش، سیاستی کلی تدارک می‌بیند. بازتاب مسائل اخلاقی مرتبط با پیشرفت‌های فن‌آوری ارتباطات و اطلاع‌رسانی، مشارکت یونسکو در کنفرانس جهانی درباره جامعه اطلاعاتی که قرار است در سال ۲۰۰۳ برگزار شود و تقویت برنامه‌های نظارتی یونسکو بر جامعه اطلاعاتی، بخش دوم این برنامه

فرعی را تشکیل می‌دهد و به عنوان شاخصی برای اقدام بین‌المللی در این خصوص، عمل خواهد کرد. براساس روند مشاورتی گسترده‌ای که تمام مناطق و سازمان‌های غیردولتی را در برمی‌گیرد، یونسکو می‌تواند در مورد تبیین اهداف بین‌المللی مرتبط با شکاف دیجیتال که خود شامل جامعه مدنی، انجمن‌های حرفه‌ای و تخصصی مربوطه و محروم‌ترین مناطق جهان است، کمک‌های قابل توجهی ارائه دهد. سومین بخش مشتمل است بر ایجاد یک خروجی دانش، توسط یونسکو که بر آماده‌سازی و دسترسی به محتوای متنوع - که به‌طور مستقیم با زمینه‌های رقابت یونسکو - تأکید می‌ورزد و به شدت به قلمرو عمومی متکی بوده و تنوع زبانی و فرهنگی را گسترش می‌بخشد. یونسکو با تقویت روحیه همکاری اتحادیه‌های راهبردی با دیگر پروژه‌های خروجی مشابه از قبیل دروازه توسعه بانک جهانی به وجود آورده و تلاش خواهد کرد بخش خصوصی را نیز به میدان بکشاند. همچنین، یونسکو از طریق به‌کارگیری شبکه گسترده بین‌المللی خود به تلاش در راستای در دسترس قرار دادن برنامه‌های نرم‌افزاری دارای منابع آزاد ادامه خواهد داد.

بخش‌های چهارگانه برنامه فرعی (۱-۲) با شمار محدودی از اقدام‌های بسیار دقیق سروکار دارد که مناسب همانندسازی بوده و یک حالت تکثیردهنده چشمگیر را نوید می‌دهد. اولاً، یونسکو نشان خواهد داد که دسترسی به اطلاعات در قلمرو عمومی و از طریق این قلمرو اولویتی است اساسی برای اقدام جهت مقابله با چالش شکاف دیجیتال. یونسکو راهبردی در پیش گرفته است تا از راه اقداماتی برای گسترش دیجیتالی کردن هر چه بیشتر مواد، وضع قوانین انعطاف‌پذیرتر و تبیین

چارچوب‌های مشترک برای اقدام؛ ایجاد شبکه‌های خدمت‌گر فراهم آورنده دسترسی به مجموعه‌های اطلاعات در قلمرو عمومی (اطلاعات تهیه شده توسط سازمان‌های عمومی، میراث مستند)؛ و ایجاد کتابخانه‌های مجازی و دستیابی قلمرو عمومی را افزایش دهد. حافظه برنامه جهانی، که نقش اساسی آن مبنی بر حمایت از حفظ میراث مستند بشری و تضمین شهرت و توانایی حصول آن به خوبی جا افتاده است، ضمن تداوم ایفای نقش معیارسازی ضروری خود، بر همکاری و اقدام منطقه‌ای تأکید خواهد کرد. ثانیاً، با گسترده کردن سرویس‌های رادیو و تلویزیونی عمومی، یونسکو قصد دارد نقش اصولی سرویس‌های مزبور در جوامع معاصر را تقویت کند تا هویت‌های فرهنگی را حفظ کرده، مطالب آموزشی پر محتوا، سازنده و سرشار از اطلاعات ارائه داده و به گسترش و حفظ هویت‌های جوامعی که در حوزه مسئولیت آن قرار دارند، کمک کند. در پاسخ به گرایش اخیر در قبال خصوصی‌سازی فزاینده محتوا و پیدایش رسانه‌های الکترونیک جدید، یونسکو در تبیین راه‌هایی که براساس آن، سرویس رادیو - تلویزیونی عمومی بتواند به نفع عموم عمل کرده و مصالح همگان را در نظر بگیرد، همیاری خواهد کرد، ثالثاً، یونسکو خواهد کوشید تا نقش کتابخانه‌ها، آرشیوها، سرویس‌ها و شبکه‌های اطلاع‌رسانی و مراکز چند رسانه‌ای محلی در جامعه اطلاعاتی را به عنوان دروازه‌های اصلی قلمرو عمومی تقویت کند. همچنین مسأله تقویت شبکه‌های منطقه‌ای، توسل به توانش یا پتانسیل فن‌آوری‌های جدید و نقش اساسی مراکز چند رسانه‌ای محلی در به‌کارگیری فن‌آوری‌های اطلاع‌رسانی در مناطق روستایی با ترکیبی از رسانه‌های سنتی و جدید (مثل جست‌وجوی رادیویی) و نیز توسل به روش‌شناسی

مربوط به ایجاد سیاست‌های جدید و کاربردهای تازه به‌منظور یکپارچه‌سازی پیشرفت تکنولوژیک، مورد تأکید قرار خواهد گرفت و سرانجام، آموزش روی شبکه‌هایی که هم‌اکنون وجود دارند یا در آستانه راه‌اندازی هستند - به‌ویژه شبکه بین‌المللی مبادله داده‌ها و اطلاعات در مورد جوانان و شبکه بین‌المللی کرسی‌ها و وابسته‌های یونسکو - بر مقوله ارتباطات (ORBICOM)، مبتنی خواهد شد تا آموزش از راه دور و مدول‌های آموزش مجازی را تقویت کند.

برنامه دوم، جریانی را که در سال ۱۹۸۹ همراه با راهبرد جدید ارتباطات آغاز شد، گسترش داده و تقویت می‌کند. این برنامه دو بخش اصلی از وظایف یونسکو یعنی پیشبرد آزادی بیان و توسعه ارتباطات را در بردارد. بخش اول آن از سال ۱۹۹۱ موضوع اقدام روشمند منطقه‌ای بوده است. این اقدام با فعالیت‌های مربوط به ارتقای آگاهی در سطوح مختلف دنبال خواهد شد: در سطح بین‌المللی به‌وسیله روز جهانی آزادی مطبوعات و اعطای جایزه جهانی یونسکو/گیلرموکانو در مورد آزادی مطبوعات؛ در سطوح منطقه‌ای و ملی، با تربیت متخصصان رسانه‌ای، همکاری در زمینه تهیه پیش‌نویس قانون ملی رسانه‌ها هماهنگ با آرمان‌های دموکراتیک، و اقدام مقتضی در صورت مشاهده موارد جدی نقض اصول آزادی بیان و آزادی مطبوعات. هماهنگ با اقدامی که در گذشته در منطقه «گریت لیکس»، یوگسلاوی سابق و تی‌مور شرقی صورت گرفته بود، اقدام کلیدی دیگری در مناطق کشمکش و بعد از کشمکش و در کشورهای در حال گذار انجام خواهد شد، با این هدف که از رسانه‌های مستقل خواستار انتشار غیرمغرضانه اطلاعات حمایت کند.

دومین برنامه فرعی این بود که از راه

پی‌گیری کار برنامه بین‌المللی توسعه ارتباطات که در سال ۱۹۸۰ پی‌ریزی شد، ظرفیت‌های ارتباطی را افزایش دهد. گفتنی است این برنامه به شدت تحت نفوذ توانش و فرصت‌های فن‌آوری‌های اطلاع‌رسانی و ارتباطات قرار گرفت. این فن‌آوری‌ها در حال حاضر بخش مکمل و در عین حال جدایی ناپذیری از چشم‌انداز رسانه‌ها را تشکیل می‌دهد، بدون آن که جای مطبوعات، رادیو و تلویزیون را گرفته باشد. البته نقش مهم مطبوعات و رادیو و تلویزیون از نظر انسجام و یکپارچگی اجتماعی، تنوع زبانی و فرهنگی و مشارکت شهروندی، همچنان به قوت خود باقی است. بنابراین هدف عبارت خواهد بود از کمک به برنامه‌های هدفمندی که در این زمینه - به‌ویژه برای زنان و جوانان - وجود دارد و نیز تقویت ظرفیت تولید و انتشار در محروم‌ترین مناطق. جوامع و شبکه‌های مجازی، به‌خصوص آنهایی که در ارتباط با زنان و جوانان فعالیت دارند، برای اقدام در این زمینه نقش کلیدی خواهند داشت؛ مراکز چند رسانه‌ای نیز همین‌طور. و سرانجام باید گفت؛ آموزش تخصص‌های ارتباطی، از راه دوره‌های کوتاه‌مدت، بر کاربردی فن‌آوری‌های ارتباطات و اطلاع‌رسانی و تأثیر آنها بر عملکردهای کاری تأکید خواهد کرد. مهمترین ابزارهای این اقدام شبکه (ORBICOM) و همکاری با نهادهای موجود خواهد بود.

تمام فعالیت‌های «برنامه عمده پنجم» همچنان تداوم می‌یابد و توسط اقداماتی که طبق استراتژی مربوط به درونمایه مرتبط با فن‌آوری‌های ارتباطات و اطلاع‌رسانی و ایجاد جامعه دانش است، تقویت خواهد شد. □